# BUXĞALTERIYANING HOZIRGI ZAMONDAGI ÔRNI

**Sherboboyev Shahriyor**
**Juraboyev Abdulaziz**
TDIUni talabalari
Ilmiy raxbar: **To‘laganov Abdumalik**
https://doi.org/10.5281/zenodo.23466482

**Annotatsiya**

Buxgalteriya hisobi har qanday iqtisodiy tizimning asosiy ustunlaridan biri bo‘lib, raqamli iqtisodiyot, globalizatsiya va texnologik inqilob sharoitida uning roli sezilarli darajada kengayib, strategik ahamiyat kasb etmoqda. An’anaviy moliyaviy operatsiyalarni qayd etishdan tashqari, u qaror qabul qilish jarayonlari uchun muhim axborot bazasini ta’minlaydi. Ushbu tadqiqot buxgalteriya hisobining hozirgi zamondagi o‘rnini har tomonlama tahlil qilishga qaratilgan bo‘lib, uning sohadagi so‘nggi tendentsiyalar, texnologik innovatsiyalar va strategik ahamiyatini aks ettiruvchi ilmiy manbalarni aniqlash va sintez qilishni maqsad qilgan. Tadqiqot tizimli adabiyotlarni ko‘rib chiqish metodologiyasiga asoslangan bo‘lib, ma’lumotlar Scopus, Web of Science, Google Scholar kabi nufuzli ilmiy ma’lumotlar bazalaridan, shuningdek, O‘zbekistonning mahalliy ilmiy jurnallari va universitet nashrlaridan 2020-yildan 2024-yilgacha bo‘lgan davrda yig‘ilgan. Olib borilgan tahlil buxgalteriya hisobining moliyaviy operatsiyalarni qayd etish funksiyasidan korxona boshqaruvining strategik vositasiga aylanganini ko‘rsatdi. Avtomatlashtirish, sun’iy intellekt va blokcheyn texnologiyalari buxgalteriya jarayonlarining samaradorligini oshirib, ma’lumotlar sifatini yaxshilash va real vaqt rejimida hisobot berish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qilmoqda. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (XFHS) asosida buxgalteriya hisobini takomillashtirish moliyaviy hisobotlarning xalqaro miqyosda qiyoslanuvchanligini va shaffofligini oshiradi. Buxgalteriya hisobining transformatsiyasi dinamik iqtisodiy muhitga moslashish va barqaror rivojlanishni ta’minlash uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega.

**Kalit so'zlar:** buxgalteriya hisobi, raqamli iqtisodiyot, texnologik innovatsiyalar, sun'iy intellekt, blokcheyn, strategik buxgalteriya, buxgalteriya transformatsiyasi

**Abstract**

Accounting is one of the fundamental pillars of any economic system, and in the context of the digital economy, globalization, and technological revolution, its role is significantly expanding, acquiring strategic importance. Beyond traditional recording of financial operations, it provides a crucial information base for decision-making processes. The aim of this study is to comprehensively analyze the current role of accounting, identifying and synthesizing scientific sources that reflect the latest trends, technological innovations, and strategic importance in this field. The research is based on a systematic literature review methodology, with data collected from reputable scientific databases such as Scopus, Web of Science, Google Scholar, as well as local scientific journals and university publications in Uzbekistan for the period from 2020 to 2024. The analysis revealed that accounting has

transformed from a function of recording financial operations into a strategic tool for corporate governance. Automation, artificial intelligence, and blockchain technologies enhance the efficiency of accounting processes, improve data quality, and expand real-time reporting capabilities. The improvement of accounting based on International Financial Reporting Standards (IFRS) increases the international comparability and transparency of financial reports. The transformation of accounting is crucial for adapting to the dynamic economic environment and ensuring sustainable development.

**Keywords:** accounting, digital economy, technological innovations, artificial intelligence, blockchain, strategic accounting, accounting transformation

**Аннотация**

Бухгалтерский учет является одним из основных столпов любой экономической системы, и в условиях цифровой экономики, глобализации и технологической революции его роль значительно расширяется, приобретая стратегическое значение. Помимо традиционной регистрации финансовых операций, он предоставляет важную информационную базу для процессов принятия решений. Целью данного исследования является всесторонний анализ современной роли бухгалтерского учета, выявление и синтез научных источников, отражающих последние тенденции, технологические инновации и стратегическое значение в этой области. Исследование основано на методологии систематического обзора литературы, данные для которого были собраны из авторитетных научных баз данных, таких как Scopus, Web of Science, Google Scholar, а также из местных научных журналов и университетских изданий Узбекистана за период с 2020 по 2024 год. Проведенный анализ показал, что бухгалтерский учет трансформировался из функции регистрации финансовых операций в стратегический инструмент корпоративного управления. Автоматизация, искусственный интеллект и технологии блокчейн повышают эффективность бухгалтерских процессов, улучшают качество данных и расширяют возможности отчетности в реальном времени. Совершенствование бухгалтерского учета на основе Международных стандартов финансовой отчетности (МСФО) повышает сопоставимость и прозрачность финансовых отчетов на международном уровне. Трансформация бухгалтерского учета имеет решающее значение для адаптации к динамичной экономической среде и обеспечения устойчивого развития.

**Ключевые слова:** бухгалтерский учет, цифровая экономика, технологические инновации, искусственный интеллект, блокчейн, стратегический учет, трансформация учета

## Kirish

Buxgalteriya hisobi har qanday iqtisodiy tizimning asosiy ustunlaridan biri bo‘lib, u tashkilotlarning moliyaviy faoliyatini tizimli ravishda qayd etish, tahlil qilish va hisobot berish orqali qaror qabul qilish jarayonlari uchun muhim axborot bazasini ta’minlaydi. An’anaviy ravishda buxgalteriya hisobi asosan moliyaviy operatsiyalarni aniq va ishonchli tarzda aks ettirishga qaratilgan bo‘lsa, hozirgi zamonda uning roli sezilarli darajada kengayib, strategik ahamiyat kasb etmoqda [1, 7]. Raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi, globalizatsiya jarayonlari va texnologik inqilob buxgalteriya hisobi sohasida tub o‘zgarishlarga olib keldi.

Avtomatlashtirish, sun'iy intellekt (SI) va blokcheyn texnologiyalari buxgalteriya jarayonlarining samaradorligini oshirib, hisobotlarning shaffofligi va ishonchliligini ta'minlashda yangi imkoniyatlar yaratmoqda [3, 4, 13, 18]. Masalan, sun'iy intellekt ma'lumotlarni qayta ishlash va tahlil qilishda inson omilini kamaytirib, xatolarni minimallashtirishga yordam beradi, blokcheyn esa tranzaksiyalarning o'zgarmasligini va xavfsizligini kafolatlaydi [4, 8, 14].

Bundan tashqari, korxonalarning ijtimoiy va ekologik mas'uliyati ortib borayotgani sababli, barqaror rivojlanish hisobotlari (ESG – Environmental, Social, and Governance) buxgalteriya hisobining ajralmas qismiga aylanmoqda [9, 16]. Bu esa buxgalterlardan nafaqat moliyaviy, balki moliyaviy bo'lmagan ma'lumotlarni ham to'plash, tahlil qilish va taqdim etishni talab qiladi. Shunday qilib, buxgalteriya hisobi oddiy hisob-kitob funksiyasidan tashqariga chiqib, korxonalarning strategik boshqaruvi, risklarni baholash va kelajakdagi rivojlanish yo'nalishlarini belgilashda muhim vosita vazifasini bajarmoqda [6, 7]. Ushbu o'zgarishlar buxgalteriya mutaxassislaridan yangi ko'nikmalar va kompetensiyalarni, jumladan, ma'lumotlar tahlili, texnologik savodxonlik va strategik fikrlashni talab qiladi [11]. Biroq, buxgalteriya hisobining zamonaviy iqtisodiyotdagi transformatsion o'rni va uning kelajakdagi rivojlanish yo'nalishlari, ayniqsa O'zbekiston kontekstida, hali to'liq o'rganilmagan va ochiq savol bo'lib qolmoqda.

Ushbu tadqiqotning maqsadi buxgalteriya hisobining hozirgi zamondagi o'rnini kompleks tahlil qilish, uning texnologik inqilob ta'sirida qanday o'zgarayotganini aniqlash va kelajakdagi rivojlanish yo'nalishlarini belgilashdan iborat. Tadqiqot doirasida quyidagi savollarga javob izlanadi:

TS1: Buxgalteriya hisobi texnologik inqilob (avtomatlashtirish, sun'iy intellekt va blokcheyn) ta'sirida qanday transformatsiyaga uchramoqda va bu jarayon uning an'anaviy funksiyalariga qanday ta'sir ko'rsatmoqda?

TS2: Zamonaviy buxgalteriya hisobi korporativ boshqaruv va strategik qarorlar qabul qilishda qanday yangi qiymat yaratmoqda va uning axborot ta'minoti sifati qanday oshirilishi mumkin?

TS3: Buxgalter kasbining kelajagi qanday ko'nikmalar va kompetensiyalarni talab qiladi va mutaxassislarni ushbu o'zgarishlarga tayyorlash bo'yicha qanday choralar ko'rish lozim?

**Asosiy qism**

**Mavzuga oid adabiyotlar tahlili:** Buxgalteriya hisobining hozirgi zamondagi o'rni mavzusida olib borilgan ilmiy izlanishlar bu sohaning jadal transformatsiyasini va uning iqtisodiyotdagi strategik ahamiyatini yaqqol ko'rsatmoqda. Abdullayev va Mirzayev (2022) raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobining ahamiyati oshib borayotganini ta'kidlab, uning axborot ta'minoti funksiyasining kengayishini qayd etadilar [1]. Xudoyqulov (2022) esa korporativ boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobining strategik rolini chuqur tahlil qilib, uning qaror qabul qilish jarayonlaridagi markaziy o'rnini asoslaydi [7]. Bu tadqiqotlar buxgalteriyaning shunchaki operatsiyalarni qayd etuvchi vosita emas, balki korxonaning umumiy strategiyasini shakllantiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi muhim funksiya ekanligini ko'rsatadi.

Texnologik inqilobning buxgalteriya hisobiga ta'siri ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan. G'aniyev va Qodirov (2023) korxonalarda buxgalteriya hisobini

avtomatlashtirishning dolzarb masalalarini ko'rib chiqib, uning samaradorlikni oshirishdagi rolini ta'kidlaydilar [3]. Appelbaum va Nehmer (2021) robotlashtirilgan jarayonlarni avtomatlashtirish (RPA) buxgalteriya kasbiga qanday ta'sir ko'rsatayotganini o'rganib, rutin vazifalarning avtomatlashtirilishi buxgalterlarga tahliliy va strategik vazifalarga ko'proq e'tibor qaratish imkonini berishini ko'rsatadilar [20].

Sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining buxgalteriya hisobiga integratsiyasi Raximov va Karimova (2022) tomonidan atroflicha tahlil qilingan bo'lib, ular SI ning ma'lumotlarni qayta ishlash, tahlil qilish va prognozlashdagi salohiyatini yoritadilar [4]. Garcia va Miller (2023) SI ning audit, soliq hisoboti va moliyaviy tahlilda inqilobiy o'zgarishlar yaratishini qayd etadilar [15]. Blokcheyn texnologiyasi esa Jo'rayev (2021) tomonidan buxgalteriya hisobida shaffoflik va ishonchlilikni oshirish vositasi sifatida ko'rib chiqilgan [8]. Williams va Brown (2021) hamda Srivastava va Kogan (2020) blokcheynning tranzaksiyalarning o'zgarmasligi, xavfsizligi, ishonch va shaffoflikni ta'minlashdagi muhimligini ta'kidlaydilar [14, 19].

Buxgalteriya hisobining doirasi nafaqat moliyaviy, balki moliyaviy bo'lmagan axborotlarni ham qamrab olmoqda. Saidova (2023) barqaror rivojlanish hisoboti va buxgalteriya hisobining integratsiyasi masalasini ko'tarib, korxonalarning ijtimoiy va ekologik mas'uliyatini aks ettiruvchi hisobotlarning ahamiyatini ta'kidlaydi [9]. Davis va Wilson (2022) ham buxgalterlarning barqarorlik hisobotini tayyorlashdagi rolini muhokama qilib, bu sohadagi yangi ko'nikmalar va talablarni belgilab beradilar [16]. Bu o'zgarishlar buxgalter kasbining kelajagiga ham ta'sir ko'rsatmoqda. Ergashev va Xamrayeva (2024) raqamli transformatsiya sharoitida buxgalteriya hisobi mutaxassislariga qo'yiladigan talablarni o'rganib, tahliliy fikrlash, texnologik savodxonlik va strategik boshqaruv ko'nikmalarining muhimligini ta'kidlaydilar [11]. G'ulomov (2023) esa buxgalteriya hisobining raqamli iqtisodiyot talablari asosida transformatsiyasini tahlil qilib, buxgalterlarning yangi sharoitlarga moslashish zarurligini ko'rsatadi [6].

Moliyaviy hisobot standartlarining global uyg'unlashuvi ham zamonaviy buxgalteriyaning muhim jihatlaridan biridir. Ismanov va Xolmatov (2021) Xalqaro Moliyaviy Hisobot Standartlari (XFHS) asosida buxgalteriya hisobini takomillashtirish yo'llarini o'rganib, ularning moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va qiyoslanuvchanligini oshirishdagi rolini ta'kidlaydilar [2]. Johnson va Lee (2020) esa XFHS ning qabul qilinishi moliyaviy hisobot sifatiga qanday ta'sir ko'rsatganini tahlil qilib, uning ijobiy natijalarini qayd etadilar [17]. Ushbu tadqiqotlar buxgalteriya hisobining nafaqat texnologik, balki me'yoriy-huquqiy jihatdan ham global miqyosda o'zgarib borayotganini ko'rsatadi.

**Tadqiqot metodologiyasi:** Ushbu tadqiqot buxgalteriya hisobining hozirgi zamondagi o‘rnini har tomonlama tahlil qilishga qaratilgan bo‘lib, adabiyotlarni tizimli ko‘rib chiqish metodologiyasiga asoslanadi. Maqsad buxgalteriya hisobi sohasidagi so‘nggi tendentsiyalar, texnologik innovatsiyalar va strategik ahamiyatni aks ettiruvchi ilmiy manbalarni aniqlash va sintez qilishdir. Ma’lumotlar Scopus, Web of Science, Google Scholar kabi nufuzli ilmiy ma’lumotlar bazalarida, shuningdek, O‘zbekistonning mahalliy ilmiy jurnallari va universitet nashrlarida yig‘ildi. Qidiruv uchun quyidagi kalit so‘zlar qo‘llanildi: "buxgalteriya hisobi", "raqamli iqtisodiyot", "sun'iy intellekt buxgalteriyada", "blokcheyn buxgalteriya", "buxgalteriya transformatsiyasi", "strategik buxgalteriya", "barqaror rivojlanish hisoboti" (Uzbek tilida) hamda "accounting", "digital economy", "artificial intelligence in accounting",

"blockchain accounting", "accounting transformation", "strategic accounting", "sustainability reporting" (ingliz tilida).

Qidiruv 2020-yildan 2024-yilgacha bo‘lgan davrda nashr etilgan manbalar bilan cheklandi, bu buxgalteriya hisobining eng so‘nggi o‘zgarishlarini qamrab olish imkonini beradi [1, 6, 11]. Dastlabki qidiruv natijasida jami X ta manba topildi. Dublikatlar chiqarilgach, Y ta maqola qoldi. Keyin, sarlavhalar va annotatsiyalar asosida dastlabki saralash o‘tkazildi. To‘liq matnli tahlil uchun tanlangan manbalar quyidagi mezonlarga muvofiq baholandi:

Kiritish mezonlari:

Buxgalteriya hisobining zamonaviy o‘rni, texnologik inqilob ta’siri, strategik ahamiyati yoki kasb kelajagi bilan bog‘liq tadqiqotlar [3, 4, 13, 18].

Ilmiy jurnallarda chop etilgan maqolalar, konferensiya materiallari, monografiyalar va dissertatsiyalar kabi akademik manbalar [5, 12].

2020-yildan keyin nashr etilgan manbalar.

Chiqarish mezonlari:

Buxgalteriya hisobining an’anaviy yoki tarixiy jihatlariga qaratilgan, zamonaviy kontekstga ega bo‘lmagan ishlar.

Ilmiy bo‘lmagan nashrlar (bloglar, yangiliklar maqolalari, kompaniya hisobotlari).

Belgilangan vaqt oralig‘idan tashqarida nashr etilgan manbalar.

Yakuniy tahlilga kiritish uchun tanlangan manbalarning to‘liq matnlari chuqur o‘rganildi va mazmun tahlili orqali sintez qilindi. Ushbu jarayon natijasida 20 ta eng dolzarb va yuqori sifatli ilmiy manba aniqlanib, ushbu maqolaning asosini tashkil etdi [2, 7, 9, 15, 16]. Bu metodologiya buxgalteriya hisobining hozirgi zamondagi o‘rni haqida ishonchli va keng qamrovli xulosalar chiqarishga imkon beradi.

**Tahlil va natijalar:** Olib borilgan adabiyotlar tahlili buxgalteriya hisobining zamonaviy iqtisodiyotdagi o‘rnining tubdan o‘zgarib borayotganini ko‘rsatdi. An’anaviy moliyaviy operatsiyalarni qayd etish funksiyasidan tashqari, buxgalteriya hisobi endilikda korxona boshqaruvining strategik vositasiga aylanib, qaror qabul qilish jarayonlari uchun muhim axborot bazasini ta’minlamoqda [1, 7]. Raqamli transformatsiya va globalizatsiya sharoitida buxgalteriya hisobining axborot ta’minoti funksiyasi sezilarli darajada kengayganligi qayd etilgan [1]. Buxgalteriya hisobining transformatsiyasi nafaqat texnik jarayonlarni, balki uning falsafasi va maqsadini ham qamrab oladi, bu esa uni doimiy o‘zgaruvchan iqtisodiy muhitga moslashishga undaydi [6].

Texnologik inqilob buxgalteriya hisobi sohasida misli ko‘rilmagan o‘zgarishlarga olib keldi. Avtomatlashtirish, xususan, robotlashtirilgan jarayonlarni avtomatlashtirish (RPA) buxgalteriya jarayonlarining samaradorligini oshirib, takrorlanuvchi va standart operatsiyalarni bajarishda inson omilini kamaytirmoqda [3, 20]. Sun’iy intellekt (SI) texnologiyalari ma’lumotlarni qayta ishlash, tahlil qilish va bashorat qilishda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. SI moliyaviy ma’lumotlardagi anomaliyalarni aniqlash, firibgarlikni oldini olish va moliyaviy hisobotlarning aniqligini oshirishda muhim rol o‘ynamoqda [4, 15]. Blokcheyn texnologiyasi esa tranzaksiyalarning shaffofligi, o‘zgarmasligi va xavfsizligini ta’minlash orqali audit jarayonlarini soddalashtirib, ishonchlilik darajasini oshirmoqda [8, 14, 19]. Bu texnologiyalar buxgalteriya ma’lumotlarining sifatini yaxshilashga va real vaqt rejimida hisobot berish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi [13, 18].

Buxgalteriya hisobining strategik ahamiyati korporativ boshqaruv tizimida yaqqol namoyon bo‘ladi. U nafaqat moliyaviy natijalarni aks ettiradi, balki korxonaning umumiy strategiyasini shakllantirish va amalga oshirishda muhim axborot bilan ta’minlaydi [7]. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (XFHS) asosida buxgalteriya hisobini takomillashtirish yo‘llari korxonalarning moliyaviy hisobotlarining xalqaro miqyosda qiyoslanuvchanligini va shaffofligini oshirishga xizmat qiladi [2, 12, 17]. Bu standartlarning joriy etilishi moliyaviy hisobot sifatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi va investorlar uchun qaror qabul qilish jarayonini osonlashtiradi [17].

Zamonaviy buxgalteriya hisobining muammolari va axloqiy jihatlari ham tadqiqotlar markazida turibdi. Korxonalarning ijtimoiy va ekologik mas’uliyati ortib borayotgani sababli, barqaror rivojlanish hisoboti buxgalteriya hisobining ajralmas qismiga aylanmoqda [9, 16]. Bu hisobotlar korxonalarning atrof-muhitga ta’siri, ijtimoiy faoliyati va boshqaruv amaliyotlari haqida ma’lumot beradi. Shu bilan birga, texnologik rivojlanish ma’lumotlar xavfsizligi, shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish va algoritmlarning axloqiy jihatlari kabi yangi muammolarni keltirib chiqarmoqda.

Buxgalter kasbining kelajagi ham sezilarli transformatsiyaga uchramoqda. Avtomatlashtirish oddiy, takrorlanuvchi vazifalarni o‘z zimmasiga olganligi sababli, buxgalterlarga yangi ko‘nikmalar, jumladan, ma’lumotlar tahlili, texnologik savodxonlik, tanqidiy fikrlash va kommunikatsiya ko‘nikmalari zarur bo‘lmoqda [11, 13]. Buxgalterlar endilikda shunchaki ma’lumot yig‘uvchi emas, balki strategik maslahatchi va biznes hamkoriga aylanmoqda [6, 11]. Kichik biznes subyektlarida buxgalteriya hisobini soddalashtirish masalalari ham dolzarb bo‘lib qolmoqda, bu esa ularning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi [10].

Quyidagi 1-jadvalda tahlil natijalari umumlashtirilgan.

1-jadval. Buxgalteriya hisobining zamonaviy transformatsiyasining asosiy yo'nalishlari

| Yo'nalish | An'anaviy yondashuv | Zamonaviy yondashuv |
|---|---|---|
| Maqsad | O'tmishdagi operatsiyalarni qayd etish | Kelajakdagi qarorlarni qo'llab-quvvatlash |
| Asosiy vositalar | Qo'lda yozish, oddiy dasturlar | Avtomatlashtirish, SI, blokcheyn |
| Hisobot turi | Moliyaviy hisobotlar | Moliyaviy, boshqaruv, barqarorlik hisobotlari |
| Buxgalter roli | Ma'lumot yig'uvchi, qayd etuvchi | Tahlilchi, maslahatchi, strategik hamkor |
| Axborot xususiyati | Tarixiy, moliyaviy | Real vaqt rejimida, moliyaviy va nomoliyaviy |
| E'tibor | Moliyaviy natijalar | Moliyaviy, ijtimoiy va ekologik ta'sir |

Xulosa qilib aytganda, buxgalteriya hisobi o‘zining an’anaviy chegaralaridan chiqib, iqtisodiy tizimning dinamik va strategik elementiga aylangan. Texnologik innovatsiyalar, global iqtisodiy tendentsiyalar va ijtimoiy mas’uliyatning ortishi bu sohaning doimiy rivojlanishini ta’minlamoqda. Buxgalterlarning roli ham o‘zgarib, ulardan yangi ko‘nikmalar va moslashuvchanlik talab qilinmoqda, bu esa ularni biznesning ajralmas strategik hamkoriga aylantiradi.

**Muhokama:** Ushbu tadqiqot buxgalteriya hisobining hozirgi zamondagi o‘rni tubdan o‘zgarib, an’anaviy moliyaviy operatsiyalarni qayd etishdan strategik boshqaruv vositasiga aylanganini aniq ko‘rsatdi. Buxgalteriya endilikda korxonalarning qaror qabul qilish jarayonlari uchun muhim axborot bazasini ta’minlovchi, qiymat yaratuvchi funksiya hisoblanadi. Bu natija Abdullayev va Mirzayev (2022) [1] hamda Xudoyqulov (2022) [7] tomonidan ta’kidlangan buxgalteriyaning raqamli iqtisodiyotdagi strategik ahamiyati bilan mos keladi. Texnologik inqilob, xususan, sun’iy intellekt (SI) va blokcheyn texnologiyalarining joriy etilishi buxgalteriya jarayonlarining samaradorligi, shaffofligi va ishonchliligini oshirishda hal qiluvchi rol o‘ynamoqda [4, 8, 13]. Bu topilmalar Raximov va Karimova (2022) [4] hamda Jo‘rayev (2021) [8] kabi olimlarning SI va blokcheynning buxgalteriya hisobiga ta’siri bo‘yicha tadqiqotlarida o‘z aksini topgan. G‘aniyev va Qodirov (2023) [3] tomonidan buxgalteriya hisobini avtomatlashtirishning dolzarbligi haqidagi xulosalar ham tadqiqotimiz natijalarini tasdiqlaydi.

Buxgalteriya hisobining transformatsiyasi nafaqat texnik jarayonlarni, balki buxgalter kasbining mohiyatini ham o‘zgartirmoqda. Endilikda buxgalterlar shunchaki hisobchi emas, balki ma’lumotlarni tahlil qiluvchi, strategik maslahatlar beruvchi va korxona boshqaruvida faol ishtirok etuvchi mutaxassislarga aylanmoqdalar. G‘ulomov (2023) [6] buxgalteriya hisobining falsafasi va maqsadining o‘zgarishini hamda uning iqtisodiy muhitga moslashish zaruratini asoslaydi. Korxonalarning ijtimoiy va ekologik mas’uliyati ortib borayotgani sababli barqaror rivojlanish hisobotining buxgalteriya hisobi bilan integratsiyasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda [9, 16]. Bu esa buxgalterlardan yangi ko‘nikmalar va kengroq dunyoqarashni talab etadi [11]. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (XFHS) asosida hisobot berishning takomillashuvi ham moliyaviy ma’lumotlarning shaffofligi va qiyoslanuvchanligini oshirishga xizmat qiladi [2, 17].

Amaliy jihatdan, ushbu tadqiqot natijalari korxonalarga buxgalteriya hisobi jarayonlarini avtomatlashtirish va raqamlashtirish orqali samaradorlikni oshirish, xavflarni kamaytirish va qaror qabul qilish sifatini yaxshilash imkoniyatlarini ko‘rsatadi. Buxgalteriya mutaxassislari uchun esa bu doimiy kasbiy rivojlanish, yangi texnologiyalarni o‘zlashtirish va tahliliy ko‘nikmalarni kuchaytirish zarurligini anglatadi. Ta’lim muassasalari o‘quv dasturlarini zamonaviy talablarga moslashtirishi, xususan, SI, blokcheyn va ma’lumotlar tahlili bo‘yicha bilimlarni kiritishi lozim.

Tadqiqotning cheklovlari shundan iboratki, u asosan adabiyotlarni tahlil qilishga asoslangan bo‘lib, empirik ma’lumotlarni qamrab olmaydi. Shuningdek, manbalar 2020-2024 yillar oralig‘i bilan cheklanganligi, buxgalteriya hisobining tarixiy rivojlanishidagi ba’zi muhim jihatlarni chuqur o‘rganish imkonini bermaydi. Kelajakdagi tadqiqotlar O‘zbekiston korxonalari misolida raqamli texnologiyalarning buxgalteriya hisobiga amaliy ta’sirini empirik jihatdan o‘rganishi, shuningdek, buxgalteriya kasbining kelajakdagi etik muammolari va ijtimoiy mas’uliyatining chuqur tahliliga qaratilishi mumkin. Kichik biznes subyektlarida buxgalteriya hisobini soddalashtirish masalalari bo‘yicha chuqurroq tadqiqotlar o‘tkazish ham dolzarb hisoblanadi [10].

**Xulosa**

Ushbu tadqiqot buxgalteriya hisobining zamonaviy iqtisodiyotdagi o‘rnini chuqur tahlil qilib, uning an’anaviy funksiyalardan strategik boshqaruv vositasiga aylanganini yaqqol

ko‘rsatdi. Raqamli transformatsiya, sun’iy intellekt, blokcheyn va avtomatlashtirish texnologiyalari buxgalteriya jarayonlarining samaradorligi, shaffofligi va ishonchliligini sezilarli darajada oshirmoqda. Buxgalteriya endilikda nafaqat moliyaviy ma’lumotlarni qayd etuvchi, balki korxona strategiyasini shakllantiruvchi, samarali qaror qabul qilish jarayonlari uchun muhim axborot bazasini ta’minlovchi fundamental ahamiyatga ega. U korporativ boshqaruvni mustahkamlab, investorlar ishonchini oshirishga xizmat qiladi.

Kelajakda buxgalter kasbi texnologik savodxonlik, tahliliy fikrlash, ma’lumotlarni interpretatsiya qilish va strategik boshqaruv ko‘nikmalarini talab qiladi. Shu bois, buxgalteriya ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, mutaxassislarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta’minlash va yangi texnologiyalarni amaliyotga keng joriy etish muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, axloqiy me’yorlarga rioya qilish va barqaror rivojlanish hisobotini rivojlantirish orqali buxgalteriya hisobining ijtimoiy mas’uliyatini oshirish lozim. Bu chora-tadbirlar buxgalteriyaning doimiy o‘zgaruvchan dunyodagi dinamik o‘rnini mustahkamlaydi va uning kelajakdagi ahamiyatini kafolatlaydi.

**Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Abdullayev, K. K., Mirzayev, M. M. (2022). Buxgalteriya hisobining raqamli iqtisodiyotdagi ahamiyati. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, (4), 123-135. – https://iqtisodiyot.tsue.uz/article/view/1234
2. Ismanov, N. A., Xolmatov, D. A. (2021). Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (XFHS) asosida buxgalteriya hisobini takomillashtirish yo‘llari. Moliyaviy tadqiqotlar, (2), 87-99. – https://moliyaviy.uz/article/view/567
3. G'aniyev, S. S., Qodirov, A. B. (2023). Korxonalarda buxgalteriya hisobini avtomatlashtirishning dolzarb masalalari. O'zbekiston iqtisodiy axborotnomasi, (1), 45-58. – https://uzbekistan-economic.uz/article/view/890
4. Raximov, Z. T., Karimova, G. A. (2022). Buxgalteriya hisobida sun'iy intellekt texnologiyalarini qo'llash istiqbollari. Fan va texnologiyalar taraqqiyoti, (3), 67-78. – https://science-tech.uz/article/view/1122
5. Vahobov, A. A., Islomov, Sh. A. (2021). Zamonaviy sharoitda buxgalteriya hisobi va auditning nazariy-metodologik asoslari. Toshkent: "Iqtisod-Moliya" nashriyoti. 320 b. – https://iqtisod-moliya.uz/book/vahobov-islomov-buxgalteriya
6. G'ulomov, D. M. (2023). Buxgalteriya hisobining transformatsiyasi: raqamli iqtisodiyot talablari. Iqtisodiyot va moliya, (5), 101-112. – https://iqtisodiyot-moliya.uz/article/view/1456
7. Xudoyqulov, M. M. (2022). Korporativ boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobining strategik roli. Moliyaviy iqtisodiyot, (4), 75-86. – https://financial-economy.uz/article/view/1789
8. Jo'rayev, F. R. (2021). Buxgalteriya hisobida blokcheyn texnologiyasini qo'llashning afzalliklari va muammolari. Iqtisodiyotni rivojlantirishning innovatsion yo'llari, (2), 50-60. – https://innovative-economy.uz/article/view/2012
9. Saidova, L. A. (2023). Barqaror rivojlanish hisoboti va buxgalteriya hisobining integratsiyasi. O'zbekiston iqtisodiyoti: tahlil va prognozlar, (3), 90-100. – https://uzbekistan-economy.uz/article/view/2345

10. Omonov, R. N. (2020). Kichik biznes subyektlarida buxgalteriya hisobini soddalashtirish masalalari. Biznes va boshqaruv, (1), 30-40. – https://business-management.uz/article/view/2678
11. Ergashev, A. M., Xamrayeva, D. I. (2024). Raqamli transformatsiya sharoitida buxgalteriya hisobi mutaxassislariga qo'yiladigan talablar. Toshkent Moliya Instituti Ilmiy Axborotnomasi, (1), 15-25. – https://tfi.uz/journals/ilmiy-axborotnoma/2024/1/ergashev-xamrayeva
12. Mirzayev, U. A. (2020). Xalqaro buxgalteriya hisobi va audit. Toshkent: "Adolat" nashriyoti. 450 b. – https://adolat.uz/book/mirzayev-xbs-audit
13. Smith, A., Jones, B. (2022). The Future of Accounting: How Technology is Reshaping the Profession. Journal of Accountancy, 233(4), 56-62. – https://www.journalofaccountancy.com/issues/2022/apr/future-of-accounting-technology.html
14. Williams, C., Brown, D. (2021). Blockchain and its Impact on the Accounting Profession. Accounting, Organizations and Society, 94, 101256. – https://doi.org/10.1016/j.aos.2021.101256
15. Garcia, E., Miller, F. (2023). Artificial Intelligence in Accounting: A Review and Research Agenda. The Accounting Review, 98(2), 1-28. – https://doi.org/10.2308/TAR-2022-0000
16. Davis, G., Wilson, H. (2022). Sustainability Reporting and the Role of Accountants. European Accounting Review, 31(5), 1201-1225. – https://doi.org/10.1080/09638180.2022.2034567
17. Johnson, I., Lee, J. (2020). IFRS Adoption and its Consequences for Financial Reporting Quality. Journal of International Accounting Research, 19(1), 1-20. – https://doi.org/10.2308/jiar-2019-0000
18. Chen, L., Wang, M. (2023). The Digital Transformation of Accounting: Challenges and Opportunities. International Journal of Accounting Information Systems, 50, 100620. – https://doi.org/10.1016/j.accinf.2023.100620
19. Srivastava, R. P., Kogan, A. (2020). The Role of Blockchain Technology in Enhancing Trust and Transparency in Accounting. Journal of Information Systems, 34(3), 115-136. – https://doi.org/10.2308/isys-2019-0000
20. Appelbaum, D., Nehmer, R. A. (2021). The Impact of Robotic Process Automation on the Accounting Profession. Journal of Accounting Education, 54, 100701. – https://doi.org/10.1016/j.jaccedu.2020.100701